

РЕЦЕНЗИЯ

От: Проф. д-р Елена Младенова Шипковенска, дм
Член на научното жури – заповед № Р-109-327
На Зам. ректора на МУ- Варна

Върху: Конкурс за заемане на академична длъжност „ПРОФЕСОР”
в област на висшето образование 7 „Здравеопазване и спорт”,
по професионално Направление 7.4 „Обществено здраве” и
научна специалност „Управление на здравните грижи”

Конкурсът за "професор" по научната специалност „Управление на здравните грижи” е обявен в ДВ, бр. 36/27.04.2018 г. от ФОЗ, Медицински университет, Варна за нуждите на катедра „Здравни грижи”.

На основание Заповед № Р-109-327/2018 г. на Зам. ректора на МУ ”Д-р Параскев Стоянов” Варна, проф. Д-р Албена Керекowska, д.м., съм определена за член на Научно жури за избор на "професор" по научната специалност "Управление на здравните грижи". Участва един кандидат: Доц. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н.

ОБРАЗОВАНИЕ, КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ И КВАЛИФИКАЦИЯ

1. Силвия Борисова Димитрова завършва полувисше медицинско образование през 1991 г. със специалност „детска медицинска сестра” (Диплома № 3361/1991г.) и започва работа като медицинска сестра в отделение по неонатология в ОРБ Шумен.

2. От 1994г. - 2005г. е преподавател и ръководител специалност „Медицинска сестра” Медицински колеж гр. Шумен.

3. През 1999 г. Завършва висше образование в Шуменски университет , специалност „Социална педагогика” (ШУ- 99 № 077796).

4. През 2001г. защитава магистратура по специалността „ Социални дейности” със специализация „Социална администрация” (ШУ- №203003).

5. През 2005 г. получава Диплома за висше образование серия МК-00090, специалност „медицинска сестра”.

6. През 2005г. С. Борисова е назначена за преподавател в МК гр. Варна, а след това в МУ Варна „Д-р Параскев Стоянов”, катедра „Здравни грижи”.

7. Притежава образователна и научна степен „Доктор” от 2010 г., по научна специалност 03.01.53 „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията”.

8. През 2011г. е избрана за гл.ас. в МУ Варна „Д-р Параскев Стоянов”, катедра „Здравни грижи”.

7. Придобива свидетелство за специалност „ Първични здравни грижи” през 2014г. в МУ Варна.

8. От 2013г. С.Борисова заема академичната длъжност „доцент” по същата специалност в катедрата.

9. През 2018 г. защитава научната степен "Доктор на науките".

10. Доц. Борисова е ръководител на катедра „Здравни грижи” във ФОЗ, МУВарна от 2015 г. до сега.

Важно значение в професионалното й и научно израстване има участието й в многобройни специализирани обучителни курсове и научни програми (у нас и в чужбина) за професионалисти по здравни грижи. Те оказват ползотворно влияние в развитието й като учен и специалист по здравни грижи.

Доц. Борисова членува в престижни организации (СУ, БДОЗ, БНДОЗ, Член на Национален съвет по качество към БАПЗГ, член на ЕУРНА, на Национален консултативен съвет „Здраво бебе – Здраво бъдеще“).

Участва в редакционните колегии на сп. Здравни грижи, Scientific electronic journal "Health Academy Kastamonu", Kastamonu University.

Носител е на редица награди, както и на плакет и грамота за Научни приноси в сестринството на УС на БАПЗГ.

Езици за комуникация: руски и английски език. Притежава добра компютърна грамотност.

ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ПРЕДСТАВЕНАТА НАУЧНА ПРОДУКЦИЯ ПО КОНКУРСА

Доц. Борисова е представила всички изискващи се от Правилника на МУ- Варна документи, нагледно подредени и с достатъчен по обем и съдържание доказателствен материал.

Общият брой на представените заглавия от кандидатката (преди и след хабилизацията) е **109**, разпределени по видове както следва:

- Дисертационен труд – 2;
- Монографичен труд - 1;
- Учебници и учебни помагала - 9;
- Публикации в периодични научни списания – 46, от които 10 в чужбина;
- Пълнотекстови публикации в сборници – 23, от които 6 в чужбина;
- Участия в научни форуми - 28, от които 1 в чужбина.

След придобиване на академичната длъжност „доцент“ представените научни трудове *са общо 50*, разпределени по видове както следва:

- Монографичен/хабилизационен труд - 1
- Дисертационен труд / доктор на науките/ – 1;
- Участие в изготвянето на учебници - 6;
- Пълнотекстови научни публикации :
 - в периодични национални списания - 17 бр.
 - в международни списания - 9 бр.
 - в сборници, издадени у нас - 9 бр.
 - в сборници, издадени в чужбина - 1 бр.
- Публикувани резюмета от участие в научни форуми
 - в национални списания и сборници - 5 бр.
 - в международни сборници - 1 бр.

На фона на общата научна продукция на *кандидатката анализираме главно публикациите й след получаване на научното звание „доцент“*.

Относителният дял на научната активност след хабилизацията е 45.9%.

Разпределение по място на участие на кандидата в авторските колективи:

- Самостоятелен и първи автор в 16 (36.4%) пълнотекстови публикации.
- Втори автор в 15 (34.1%) пълнотекстови публикации.
- Трети и последващ автор в 13 (29.5%) пълнотекстови публикации.

Участието ѝ в научноизследователски проекти е много активно - общо 11 броя, от които 3 международни в колектив и 9 национални и регионални изследователски проекти, разработени с подкрепата на ФАР, Световната банка, Програма на ООН за развитие, Програма МАТРА на правителството на Холандия, Американска агенция за международно развитие, Министерство на образованието и науката, ОП „Развитие на човешките ресурси“, Европейски социален фонд и УНИЦЕФ.

Цитирания

Справката за цитиравията е изготвена от Библиотеката на МУ-Варна. Научните трудове на доц. Борисова са цитирани 106 пъти от български автори и 16 са открити в чужди бази данни. Кандидатката има създаден профил в „google scholar“ и „ResearchGate“, където има международна видимост за нейните трудове в български и чужди списания, показател за публикационния ѝ имидж и актуалност на тематиката, по която работи.

Импакт фактор:

Не е посочен.

ОЦЕНКА НА НАУЧНАТА И НАУЧНО-ПРИЛОЖНАТА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА

Рецензираните трудове и произтичащите от тях приноси основно са в областта на конкурсната специалност. Научните статии и доклади са публикувани в следните специализирани издания: Социална медицина, Здравни грижи, Варненски медицински форум, Здравна икономика и мениджмънт, Асклепий, Международният научен журнал, Наука чрез призма времени, Scripta Scientifica Salutis Publicae и др.

Научно-изследователската дейност на доц. Борисова е насочена в няколко съвременни направления на организацията и управлението на здравните грижи:

1. Иновации в обучението на медицинската сестра и други медицински специалисти

Представени са доказателства за недостига на здравни професионалисти, неравномерното им географско разпределение, липсата на медицински специалисти по конкретни професии и специалности и несъответствието на техните професионални умения и компетентности, в зависимост от променящите се здравни нужди на населението. Концептуално е обоснована необходимостта от иновативни подходи за преодоляване на проблемите в педагогическите въздействия и образователен стил в професионалното обучение на медицинските сестри и акушерки. Детайлно са разгледани подценявани досега у нас въпроси, напр. емоционалната и социалната подкрепа на пациента, комуникационните умения на сестрата и др. Преодолява се психологията на традиционния модел на сестрински грижи и се предлага нова визия за ефективно интегриране на сестринския ресурс в цялостния здравеопазен процес. Представено е стратегическо виждане, че кариерното развитие на медицинските сестри изисква качествена промяна в тяхната професионална подготовка като дългосрочен системен образователен процес.

Ролята, мястото и значението на новата философия на сестринските и акушерските грижи са отразени в научните трудове (№№ 7, 8, 9, 10, 11, 12). В голяма част от публикациите е доказана необходимостта от предоставяне на научни знания и формиране на умения чрез използване на комплексни подходи в учебния процес на студентите - активизация на познавателната дейност, индивидуален подход, възможност за формиране на клинично мислене, анализ на състоянието на пациента, поставяне на сестринска диагноза и др. (№№ 33, 34, 35, 43, 58). Съвързвайки научно-изследователската работа с практиката, обучението на студентите е ориентирано не

само към настоящите, но и към бъдещи изисквания за активна, отговорна и относително самостоятелна работа.

2. Добри практики в здравните грижи

Демонстрирани са задълбочени познания при изследване на процеса на търсене и предлагане на здравни грижи. Този раздел е много значим в творчеството на доц. Борисова и включва дисертационен труд, монография и публикации с №№: 2, 3, 33, 37, 38, 41, 43, 48, 50, 51, 54, 55, 56, 57, 72, 73, 76, 78, 79, 97 от списъка с научните трудове. Разработките от тази група отразяват актуални проблеми, закономерности, състояние и тенденции в областта на здравните грижи. Направени са важни изводи за състоянието на системата и са разкрити дефицити в здравното обслужване на определени, често уязвими групи, които могат да бъдат покрити чрез разширяване или поемане на нови самостоятелни функции от медицински сестри и акушерки. Разработен е цялостен научен подход при оказване на подкрепа на семейството и децата в периода на ранното детско развитие. Направени са препоръки за новата визия и роля на патронажната медицинска сестра, представени основно в *монографичния /хабилитационен труд*. В него е развита идеята, че детското здраве, развитие и благополучие могат да бъдат повлияни – негативно или позитивно от условията на обществото, при които се раждат и отглеждат децата и че взаимодействието на развиващия се мозък с околната среда е движещата сила на развитие на обществото. За това новата роля на патронажната сестра се базира на политиките за ранно детско развитие и включва цялата необходима подкрепа за децата и семействата, за да се гарантира правото на живот, закрила и пълноценно развитие на всяко дете. Здравните грижи обхващат адекватни здравни услуги за бременната жена, майката и бебето; пълноценно хранене за бременната и кърмеща жена, за детето; осигуряване на възможности и среда за качествено образование за детето и др. Статутът и функциите на патронажната сестра са заимствани от най-добрите практики във Великобритания, но също така и от опита на авторката с патронажните центрове в градовете Шумен и Сливен, създадени с помощта и по инициатива на УНИЦЕФ - България. Основният научно-теоретичен принос на монографията е, че е разработен нов подход при взаимодействието на патронажната сестра и семейството, включващ: приемането на родителите като партньори, индивидуализиране на услугата, създаване на добра комуникация, фокусиране върху детето и семейството като цяло, подпомагане на детето в неговата естествена среда и създаване на съвместен екип - патронажна сестра-семейство. Високо оценявам *авторския характер* на разработените информационни карти, насочващи структурно посещението на патронажната медицинска сестра.

Оригинален принос има направения анализ на концепциите и схващанията на редица наши и чужди автори за същността и прилагането на теориите в сестринството. Предложенията са за формиране на нов тип висококвалифицирани професионалисти, способни да повишат качеството на здравните грижи, чрез разработване и прилагане на специфична сестринска документация, която към момента не е регламентирана в България и успешното и съчетаване с иновативните подходи като сестрински процес /алгоритъм с пет последователни етапи/ и сестринска диагноза. Практико-приложен характер имат подробно разработените *критерии* за оценка качеството на сестринската дейност в съответствие с петте етапа на сестринския процес.

Важен теоретико-приложен принос е участието на кандидатката в разработването и прилагането на съвременно направление в областта на здравните грижи - "стандарти в извънболничната помощ". Темата на *дисертационния ѝ труд* е „Приложение на стандарти по здравни грижи в извънболничната помощ“. Проблемът е актуален и значим, тъй като световния опит доказва, че качеството в сестринските грижи се достига чрез прилагане на стандарти за добра сестринска практика. За първи път е

определена готовността на медицинските сестри за въвеждане и прилагане на структуриран стандарт по здравни грижи в извънболничната помощ, за дейности, които медицинската сестра извършва самостоятелно и съгласно него са разработени и съответните компетенции за изпълнение. Проучени са законодателни инициативи за подобряване на професионалния, обществен и социалния статус на сестрите и на нормативната уредба, регулираща професионалните дейности, които медицинската сестра може да извършва по назначение или самостоятелно. Представяйки европейския и световен опит, авторката доказва, че постигането на качество в сестринските грижи се реализира чрез прилагане на стандарти за добра сестринска практика. Практико-приложен принос има разработения **структуриран стандарт** по здравни грижи в извънболничната помощ.

3. Процес на професионализация на медицинската сестра

В поредица от публикации се доказва необходимостта от добре обучени медицински сестри, с очертани възможности за практикуване на специализирани грижи. Идентифицирани са областите за реализиране на съвременните професионалисти по здравни грижи. (№ 35, 36, 39, 40, 42, 44, 45, 54, 56, 73, 75, 76, 78). Отношението на автора към проблема и професионалният подход към неговото изследване допринасят за правилната интерпретация на получените резултати. Представени са образователните възможности за развитие на сестринското образование в страната като е очертана необходимостта от обучение на бакалаври и магистри по здравни грижи (№ 39, 42, 44, 45, 56, 76, 78).

Подчертано е значението на продължаващо обучение, в процеса на професионалната дейност на специалистите по здравни грижи, за кариерното им израстване и за поддържане на качеството на полаганите грижи. (№ 35, 44, 45).

4. Промоция на здраве (роля на медицинският специалист в здравното обучение Публикации (№ 46, 47, 49, 51, 74, 79, 80, 81, 106).

Компетентно и в критичен аспект са разгледани съвременните методи и принципи за профилактика на заболяванията. Идентифицирани са бариерите на индивидуално и обществено ниво, възпрепятстващи превантивните дейности. Анализирани са дейностите на медицинската сестра за изграждане на осъзнато поведение на пациента и неговото семейство за запазване и възстановяване на здравето. Предлагат се адекватни мерки за тяхната теоретична и практическа подготовка. Проучени са отношенията сестра-пациент, професионална удовлетвореност и възможностите за утвърждаване на автономните функции на медицинската сестра при осъществяване на превантивни грижи в областта на сестринството. Доказани са нагласите и готовността на медицинските сестри за провеждане на здравно обучение. Представени са логически и добре аргументирани подходи за комплексна грижа за пациента, с цел поощряване на индивида и семейството в провежданите здравословни политики в общността.

Обобщено, в стратегията на научните изследвания на доц. Борисова могат се открият четири акцента:

1. Обосноваване на необходимостта от качествена промяна в професионалната подготовка и статут на специалистите по здравни грижи, чрез законодателна възможност за автономност на сестринските практики и дългосрочен системен образователен процес, включващ активизация на познавателната дейност, индивидуален подход, възможност за формиране на клинично мислене, анализ на състоянието на пациента, поставяне на сестринска диагноза и др.

2. Ориентирано обучение не само към настоящите, но и към бъдещите изисквания към студентите по здравни грижи, за активна, отговорна и относително самостоятелна работа, осъществявана чрез програми, учебници и учебни помагала, съответстващи на Европейските стандарти.

3. Реализиране на теоретико-приложен модел за здравни грижи в извънболничната помощ, включващ нов подход при взаимодействието на патронажната сестра и семейството /приемане на родителите като партньори, индивидуализиране на услугата, създаване на добра комуникация, фокусиране върху детето и семейството като цяло, подпомагане на детето в неговата естествена среда и създаване на съвместен екип - патронажна сестра-семейство/.

4. Оптимизиране на здравните грижи, чрез въвеждане на структуриран стандарт по здравни грижи в извънболничната помощ, за дейности, които медицинската сестра извършва самостоятелно, с оглед постигане на по-високо качество в сестринските грижи.

ОЦЕНКА НА УЧЕБНО ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ

Важно условие за кандидатстване за академичното звание "Професор" е предаването на научните знания и практически умения на студенти и специализанти, както и ръководството на докторанти.

- Доц. Борисова има трудов стаж по специалността 29.6 г, от които преподавателски - 23.6 години.
- Изнася лекции и води упражнения със студенти: медицински сестри, акушерки, козметици - над 20 дисциплини.
- Учебната натовареност (лекции и упражнения), излиза далеч от рамката на нормативните изисквания и се движи за последните 5 години от 353 до 414 часа.
- Доц. Борисова разработва и участва в създаването, както и в последващото актуализиране на учебни програми, включени в нейната преподавателска дейност.
- Има редица участия в проекти и курсове за следдипломно обучение.
- Съавтор е на 7 учебници и учебни помагала.
- Научен ръководител на 6 дисертационна труда, научен ръководител на 14 дипломанта по сп. „Управление на здравните грижи“, рецензент на 6 дипломни работи по същата специалност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

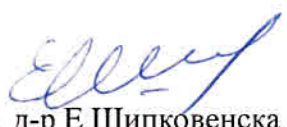
Доц. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н. отговаря на условията по чл.29 на ЗРАСРБ и на качествените и количествените критерии посочени в Правилника на МУ-Варна за придобиване на академичната длъжност «професор»:

- Има придобита ОНС "доктор" от 2010 г.
- От 2013 г. е избрана за доцент към Катедра „Здравни грижи“, МУ - Варна.
- От 2018 г. е доктор на науките.
- Притежава значителна учебна активност - над 350 часа годишно.
- Кандидатката има достатъчна по обем и с високи качествени показатели и приноси научна дейност, характеризираща се с разнообразие на тематиката на научните трудове, съответстващо на профила на катедрата по „Здравни грижи“.
- Съавтор е на учебни пособия, които отговарят на изискванията за съвременно обучение на студентите.
- Доц. Борисова взема активно участие в общо 11 броя научноизследователски проекти, от които 3 международни в колектив и 9 национални и регионални.

- Ръководител на 6 успешно защитили докторанти

Давам положителна оценка на кандидатката и убедено предлагам на членовете на уважаемото Научно жури да гласуват положително доц. Силвия Борисова Димитрова, д.оз.н. да заеме академичната длъжност „Професор“ в професионално Направление 7.4 „Обществено здраве“ и научна специалност „Управление на здравните грижи“, за нуждите на Катедра по „Здравни грижи“, ФОЗ, Медицински университет, Варна.

30.07.2018 г.
София

Рецензент: 
(Проф. д-р Е.Шипковенска, дм)